

Rijkswaterstaat en het inzaaien

Een goed idee, of toch niet?

Houtribdijk. Tussen Lelystad en Trintelhaven is in het voorjaar van 2019 een mengsel ingezaaid met verschillende bloemen, waaronder klaprozen, Kleine pimpernel, Rode en Witte klaver en wilde korenbloemen. Foto: Mischa Massink, Fotostudio Wierd.

Rijkswaterstaat (RWS) is verantwoordelijk voor het beheer van groenvoorzieningen langs Rijkswegen en Rijkskanalen. Met enige regelmaat komen er bij RWS verzoeken om bloemenmengsels uit te zaaien. Deze verzoeken komen vanuit een oprecht verlangen om de natuur te helpen, soms ook met een vleugje eigenbelang. Wat zijn de ervaringen met inzaai van bloemenmengsels bij RWS?

Met een oppervlakte van ongeveer 18.000 ha bermen ligt er een behoorlijk potentieel voor natuurwaarden langs Rijkswegen en Rijkskanalen. Rijkswaterstaat probeert de natuurkwaliteit in het bermareaal te bevorderen, rekening houdend met beperkingen die er zijn langs drukke verkeerswegen.

Bij aanleg worden de bermen ingezaaid met een grasmengsel met enkele algemene, inheemse grassoorten. Doel is te voorkomen dat de bodem wegstuift of wegspoelt. Daarna wordt de vegetatie jaarlijks gemaaid, met afvoer van het grasmaaisel. Andere plantensoorten bereiken de berm spontaan. Uiteindelijk ontstaat er een vegetatie die hoort bij het bodemtype van de berm en de in de omgeving groeiende plantensoorten.

Enkele resultaten - planten

Er zijn bij RWS verschillende projecten geweest met inzaaien

van zaadmengsels. Meestal ging het om **nieuwe bermen**. Helaas is er bij deze projecten niet gedetailleerd naar de vegetatie gekeken, mede vanwege de vage doelstellingen 'bonte berm' of 'bevorderen bloembezoekende insecten'. Voorbeeld van de eerste doelstelling is de inzaai van bermen van de nieuwe A18 met uitheemse leeuwenbekjes, Gele lupine (*Lupinus luteus*) en Reuzenmargrietten (*Leucanthemum x superbum*). Voorbeeld van de tweede doelstelling is het bekende klaprozenbeeld langs de nieuwe A4 Delft-Schiedam. De effecten op bloembezoekende insecten zijn onderzocht in wel- en niet met bloemenmengsels ingezaaide bermen, onder gelijk beheer. De vegetatie is slechts globaal bekeken: we zien dat na enkele jaren het bloemrijke aspect sterk afneemt; hoog opschietende grassen (bijv. Glanshaver en Kropaar) en planten als Ridderzuring voeren dan de boventoon.

Wat weten we over inzaai van bloemenmengsels?

Er is niet veel onderzoek gedaan naar het lange(re) termijneffect van bloemenmengsels. Meestal is men tevreden met een fleurige berm. Vaak is een tweede veronderstelling dat insecten er baat bij hebben. Hoe dan ook, zeker is dat het inzaaien van bloemen inbreuk maakt op de natuurlijke ontwikkeling van een vegetatie.

In een ander experiment is een aantal plantensoorten ingezaaid in bestaande grasvegetatie. Op twee plaatsen op taluds langs het Amsterdam-Rijnkanaal werd in een matig soortenrijk Glanshaverhoiland een zogenaamd glanshaverzaadmengsel toegevoegd. Na drie jaar zijn er van de 40 ingezaaide soorten 12 opgekomen, sommige pas in het derde jaar na inzaai¹. Enkele relatief gevoelige, riviergebonden soorten (onder andere Karwijvarkenskervel (*Dichoropetalum*

van bloemmengsels

carvifolia) en Trosdravik (*Bromus racemosus*) zijn niet verschenen. De onderzoekers concluderen: "De dijken zijn na 3 jaar nog niet veranderd in een bloemenzee, maar toch al flink soortenrijk." Ze stellen ook dat het beheer bepalend is of de toegenomen soortenrijkdom behouden kan blijven.

Enkele resultaten - insecten

De nieuw aangelegde bermen van de A4 Delft-Schiedam zijn in 2015 gezaaid met een zogenaamd Honey Highway bloemenmengsel, met 40 plantensoorten. Flink wat soorten uit het mengsel zijn van nature op de locatie niet te verwachten, zoals Echte guldenroede (*Solidago virgaurea*), Geoorde zuring (*Rumex thyrsiflorus*), Karwijvarkenskervel en Kleine ratelaar (*Rhinanthus minor*). De wilde bijen, zweefvliegen en dagvlinders zijn in 2017 en 2018 vergeleken²: de ingezaaide bermen versus de spontaan ontwikkelde vegetatie (wel initieel met graszaad ingezaaid), beide op dezelfde manier gemaaid. De onderzoekers concluderen: "In 2018 zijn in totaal 20 soorten bijen, 31 soorten zweefvliegen en 15 soorten dagvlinders aangetroffen. Hiermee zijn de bermen en het omliggende gebied niet erg soortenrijk, hoewel deze aantallen vergelijkbaar zijn met die in andere wegbermen in Zuid-Holland. Bijna alle soorten zijn algemeen tot zeer algemeen. [...] Voor soorten en aantallen van bijen scoorden de niet ingezaaide bermen iets beter dan de ingezaaide bermen. Voor zweefvliegen was die verhouding omgekeerd, hoewel de hogere aantallen op de ingezaaide bermdelen grotendeels bestonden uit twee algemene soorten die zich in koeienvlaaien ontwikkelen en dus geen speciale binding aan de bermen hadden. Voor soorten en

Honey Highway A4 Midden Delfland. Foto: Tineke Dijkstra.

aantallen dagvlinders [...] scoorden de ingezaaide bermen beter dan de niet ingezaaide."

Conclusie

Er is weinig onderzoek naar effecten op vegetatie en insecten door inzaai van bloemenmengsels. Doelstellingen zijn vaag, ze gaan deels over bloemen, deels over insecten. Vaak is het inzaaien zelf de doelstelling, of meer aanbod van bloemen voor honingbijen. Losse waarnemingen laten zien dat de ingezaaide vegetatie na een paar jaar niet meer zo uitbundig bloeit. Het beschikbare onderzoek laat niet direct gunstige resultaten zien van inzaai voor bloembezoekende insecten. Het doorzaaien met een inheems zaadmengsel in een bestaande Glanshavervegetatie bleek tamelijk succesvol.

RWS beschouwt de nadelen van inzaai met bloemenmengsels groter dan de voordelen. Alleen in een stedelijke omgeving of op een verzorgingsplaats langs de snelweg kan soms een bloemenmengsel toegepast worden.

Voordelen inzaai

Snel een fleurig beeld; precies de soorten die je bestelt; goed imago voor de organisatie.

Nadelen inzaai

Floravervalsing; snelle afname van de bloemrijkdom; weinig voordeel voor bloembezoekende insecten; hoge kosten (bloemenmengsel € 4.500 – 5.500 per ha) plus bodemvoorbewerking; bodembewerking nadelig voor bodemfauna; introductie cultivars.

Tekst: Peter Jan Keizer

Rijkswaterstaat

Bronnen

1. Zee, F. van der en Dijk, W. van. 2020. Pilot beheer en inzaaien bloemrijke dijken Amsterdam Rijnkanaal. Rapportage 2020. Wageningen Environmental Research (op internet beschikbaar).
2. Slikboer, L., G. Bos en M. Reemer. 2018. Bijen, zweefvliegen en dagvlinders langs de Honey Highway in 2018. rapportnummer EIS2018-25. EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden & De Vlinderstichting, Wageningen.